

YIKIK BİR ÇOCUK BAHÇESİ GİBİYDİ YÜZÜ

Akgün Akova

© KARAKARGA YAYINLARI 118

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

YIKIK BİR ÇOCUK BAHÇESİ GİBİYDİ YÜZÜ **Akgün Akova**

Genel Yayın Yönetmeni: M. K. Perker

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Yayına Hazırlayan: Gülden Akıncı

Editör: Başak Tan

Kapak Tasarım: Akgün Akova

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

1-4. Baskı: Çınar Yayınları

5-6. Baskı: Mart 2018

ISBN: 978-605-2241-20-2

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumaloğlu, M. K. Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

karakarga.com

info@karakarga.com

[karakargayayinlari](https://www.facebook.com/karakargayayinlari)

[karakargayayinlari](https://www.instagram.com/karakargayayinlari)

[karakargayayin](https://twitter.com/karakargayayin)

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Gümüşsuyu Cad. Odin İş Merkezi

Kat 2, B Blok, No 403, Topkapı - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 40200

İçindekiler

Saraybosna Kırmızısı	7
Karınca Yuvası	89
Makas, Jilet ve Kanarya.....	91
Bilginin Bilgisizlikten Daha Çok Acı Verdiği Yerde... ..	95
Karınca Yuvasındaki Zil Sesi.....	100
Ayıların Ateş Dansı	104
$E=mc^2$	107
Benim de “Ağaçlardan Arkadaşlarım Oldu”	114
“Giyilmemiş Çamaşırlar Nasıl Kokar?”	120
Kırık Ev!.....	125
Erich ile Erik	130
Gediz Köprüsü	136
Göğüs Kafesindeki Güvercin	141
“Kafes Kuşu Neden İstesin ki!”	146

Kanguru ve Bilgisayar	151
Piyanonun Tuşlarındaki Kan	156
Gökkuşğunun Eksik Rengi.....	159
Sözcük Kuleleri	163
Sıfırdan Kim Korkmaz?	168
Bir Kenzo'm Bile Yok!	173
Yıldızların Habercisi.....	177
Develer İçeri, Kazıbilimciler Dışarı!	183
Boyalı Kuşlar ve Ölüm Melekleri	189
İstiridyelerin Aybaşı Kanaması.....	193
İnciler Yumurtlayan Çocuk.....	198
Bir "Dağ"sın Sen Artık.....	204
Dağlar ve Uçurumlar - 1.....	208
Dağlar ve Uçurumlar - 2.....	212

**bu kitap
gerçeğin savaşı,
düşün de barışı
gördüğü
yerlerde
yazılmıştır**

SARAYBOSNA KIRMIZISI

1.

Güzel Atlar Ülkesi adlı kitabımda üç yazarı, Amerikalı Ursula K. Le Guin'i, Yunanlı Yorgo Seferis'i ve İspanyol Juan Goytisolo'yu Kapadokya'da bir araya getiren bir deneme yazmış ve sonlarında şu sözlere yer vermiştim:

“Goytisolo, bu satırlar yazılırken kuşatma altındaki Saraybosna'ya gidecek, ülkesinde yayımlanan El País gazetesindeki yazılarında Bosnalı Müslümanlara yapılan işkenceleri anlatacak ve 'hoşgörü ve kültürlerarası diyalog değerlerini savunmasından ötürü' kendisine Nelly Sachs Ödülü verilecekti.”

Ben de Türkiye PEN Yazarlar Derneği üyesi olarak 35. Saraybosna Şiir Günleri'ne katılmak üzere Saraybosna'ya gittiğimde, kuşatma sona ereli hemen hemen bir yıl olmuştu. Kent, onarıma ve yeniden yapılanma sürecindeydi.

Saraybosna Ulusal Kütüphanesi'ndeki açılış töreninde, Kütüphane yandıktan sonra kentin üzerinde küllerin günlerce uçuştüğünü anlattılar. Çocuk bahçeleri ve parklar mezarlık olmuştu. Sokaklarda, Sırp bombalarıyla ölen sivillerin kanlarının döküldüğü yerlerin çıkmaz kırmızı boya ile boyandığını gördüm. Üzerlerine bastığımda içim titredi.

Döndüğümde Saraybosna ve Mostar'da gördüklerimi, duyduklarımı, okuduklarımı, düşlediklerimi ve içimde çırpınanları yazmaya karar verdim. Orada yaşanan, yalnızca bir Hıristiyan-Müslüman savaşı değildi. Böyle bir düşünceye acı acı gülmüsyordu Saraybosnalılar. Bosna-Hersek'te binlerce insanı öldüren, yaralayan, evinden eden, sakat bırakan, kadınların tecavüze uğramasına yol açan bu ağılatıya "savaş" demeye insanın dili varmıyor. Avrupa'nın Nazilerden sonra yaşadığı ikinci büyük kitlesel faşist saldırıydı bu. İnsanların ırk farklılığı söz konusu edilerek gerçekleştirilen bir soykırımdı. Goytisol'o'nun *Saraybosna Yazıları*'nda anlattığı, "*Başıbozuk Sırp grubu 'Beyaz Kartallar'ın, bir bölümünü öldürüp köprüünün üzerinden Drina'ya attıkları, bir bölümünü de zaten herkesin bildiği nişancılıklarını üzerlerinde kanıtlamak için bir mayın tarlasına salıverdikleri Vişegrad Özürlü Çocuklar Yurdu'ndaki kızların inanılmaz sonu*" bile gerçekleştirilen soykırımın dehşetini bize yansıtmaya yeter.

Ben bir tarihçi ya da Yugoslavya uzmanı değilim. *Saraybosna Kırmızı*, savaşın bir şairin yüreğine ve beynine kazıdıklarıdır. Onları yazarken, orada yaşanan şiddeti, zaman ve düş tünellerinden geçi-
rerek sözcüklere dökmeye çalıştım. Amacım, savaş karşıtı bir yapıt oluşturmaktı. Başardım mı, bilemiyorum. Sanki hep bir şeyleri eksik yazmışım gibime geliyor.

Bu noktada, Bosnalıların o inanılmaz "affetme büyüklüğüne" sığınıyorum. Çünkü onlar kendilerine onca acıyı yaşatanlardan söz ederken bile kin kusmak yerine, "Onları affediyoruz!" diyebiliyorlar. Ve sanıyorum, onları katillerden üstün kılan da bu. Geleceği geçmişe bakarak kuracağımız bir dünyada, onlara ve belleklerinde sakladıklarına her zaman gereksinimimiz olacak.

Bu yazıların yazılmasında büyük katkıları olan Ahmet Atalık'a, Tevfik H. Şenyuva'ya, Naida Ademoviç'e, Zlatko Topçıç'e, Nedzad İbrişimoviç'e, Rosemary Menzies'e, İzzet Sarayliç'e, şiirlerimi Türkçeden İngilizceye çeviren Prof. Cevat Çapan'a, İngilizceden Boşnakçaya çeviren Milica Kajeviç'e ve Saraybosna'da tanıştığım yüzlerce yürekli Bosnalıya da teşekkürü bir borç biliyorum.

2.

1995 yazında bir gazetede Saraybosnalı bir marangozdan söz eden bir yazı çıkmıştı. Kesip saklamıştım. 65 yaşındaki Muhammed Çavdarı, savaş süresince parklardan, bahçelerden kesilen ağaçlardan tabut yapmıştı. Ağaçlar bitince, boşlukta ölüm ıslığı çalarak kentin yüreğine düşen bombaların kullanılamaz duruma getirdiği terk edilmiş evlerdeki ahşap mobilyalardan ve eşyalardan tabut çakmıştı. Sayısını anımsamıyordu tabutların, ama 18 Haziran 1992'yi unutamıyordu. Çünkü ağlaya ağlaya tam 52 tabutu hazır etmişti bir gün ve bir gecede.

“Ne gerek vardı bütün bunlara; Katolikler, Ortodokslar ve Müslümanlar barış içinde yaşamıştık yıllarca. Hiç gerek yoktu bunlara,” diyordu Muhammed Çavdarı. *“Minicik çocukların tabutlarını yaparken, sanki kendi elimle öldürmüştüm gibi bir duygu kaplıyor içimi. Bir tanesi üç yaşında bir erkek çocuğuydu. Evde tuvaletini yaparken Sırp keskin nişancısı çocuğu tam kafasından vurmuştu.”*

İnsanlığın geçmişine bir çamur gibi bulaşan her savaşta olduğu gibi, Bosna'da da acının çoğu çocukların ve kadınların defterine yazılmıştı. UNICEF'in yayınladığı *Dünya Çocuklarının Durumu 1996* kitabına göre son on yılda yeryüzündeki savaşlarda 2 milyon çocuk ölmüş, 4,5 milyon çocuk da sakat kalmış. 10 milyon

çocuk ruhsal sarsıntı ve şok geçirirken, 12 milyonu evini ocağını yitirmiş. Kitapta, bir milyon çocuğun da anasını babasını yitirdiği belirtiliyor.

Muhammed Çavdarı'nın sözlerini belleğime kazıyarak, Saraybosna'daki mezarlıklara birçok kez gittim. Sırlar cenaze törenlerine de saldırmaya başlayınca, Saraybosnalılar gece karanlığında gömmeye başlamışlardı ölülerini. Mezarlıklar, savaşı her zaman halkların ve sivillerin yitirdiğinin bir aynasıydı sanki. Savaştan yengiyle çıkan, karşılarındaki ülkenin halkı da değildi. Yalnızca halkları birbirine düşürenler, ölülerin kemikleriyle zar atıp para kazananlar bu korkunç şiddet gösterisinden kârlı çıkmışlardı. Saraybosna'da karaborsaya ve insanların çaresizliğine sırtını dayayan bir mafya oluşmuş, annesi babası savaşta ölen kimsesiz çocukların Avrupalı ailelere satıldığı ya da organ satıcılarının eline düştüğü herkesçe söylenir olmuştu. Hatta çeşitli ülkelerden gönderilen "insani yardım" malzemelerinin ve yiyeceklerin bir bölümü de dağıtılmayıp el altından satılıyordu.

Kentte yaşadığım en etkileyici olaylardan birine Koşevo Stadyumu'na bakan mezarlıkta tanık oldum. Sisün gün ışığından nöbeti devraldığı o akşamüstü, yüzlerce mumun gözleri kamaştırdığı mezarlıkta, benden başka birçok insan daha vardı. Çok derinlerdeki bir yeraltı suyunu dinlercesine, mezarların başında dikilmiş, oturmuş ya da diz çökmüşlerdi. Tükenmeyen sevgilerin diliyle konuşuyorlardı ölüleriyle. Sessizliğin gergin gri çarşafında dolaşarak bir saate yakın onları izledim. Üzerinde kırmızı mantosuyla, bir çocuk mezarının başında uzun zaman kımıldamadan duran bir kadının, insanlar azalmaya başladığında eğilip çantasından bir şeyler çıkarttığını ve mezara bıraktığını gördüm. Aramızdaki uzaklık ve sis, mezara ne koyduğunu görmemi engelliyordu. İçimi kanatırcasına kemiren meraka karşın bu kutsal tören duyusunu-

nu zedelememek için kadının yanına yaklaşmadım. Çantasından çıkardıklarıyla yirmi dakika kadar bir şeyler yaptı. Sonunda dayanamayıp yanına yaklaştım. Yine de onu rahatsız edeceğim endişesini taşıyordum. Tek korkum, yalnızlığıyla arasına girip onu incitmekti. Arkası dönük olduğu için beni fark etmedi. Bense gördüğüm manzara karşısında çarpılmıştım. Büyük bir şekerliğe dönmüştü mezar. Ölüyü örten toprağın üzerine uzun saplı şekerler dikilmişti. Ayağa kalktı ve beni gördü. Sonra taçyapraklarını kapatan kırmızı bir çiçek gibi hızlı adımlarla çıkış kapısına doğru yürüdü. Tepki göstermesinden cesaret alarak peşinden koştum. İngilizce bildiğini umut etmekten başka tutunacak dalım yoktu. Önce özür diledim, sonra Türk olduğumu, yaptığını görünce çok duygulandığımı ve şekerleri neden mezara koyduğunu öğrenmek istediğimi söyledim. Hiç ses çıkarmadı.

“Ben de dışı büyümüş, içi çocuk kalmış biriyim,” dedim.

Durdu. Yüzünü, yeşil gözlerinin içindeki kurumuş otları, sarı saçlarındaki kül olmuş ateşleri gördüm.

“Bosna-Hersek’teki tüm çocukların artık dışları küçük, içleri büyük!” dedi.

“Mezardaki sizin çocuğunuz mu?”

“Mezarlıklarda melek uykusundaki bütün çocuklar hepimizin çocukları!”

Yüzü, yıkık bir çocuk bahçesi gibiydi.

“Orada benim altı yaşındaki oğlum yatıyor. O şekerler onun en sevdiği şekerler. Bir sabah canı bu şekerlerden çekmişti. Markete gidip almak istedi. Bir gün önce, sokaklara düşen bombalar çok can

aldığı için izin vermedim. Ona bir şey olmasından korkuyordum, tek çocuğumdum. Ben mutfaktayken gizlice evden çıkıp şeker almaya gitmiş. Elli metre sonra pusuda bekleyen bir Sırp katil sırtından vurmuş onu. Onun yerine niye beni vurmadılar diye kendimi suçluyorum. Her gün buraya gelip, yiyemediği o şekerleri uzatıyorum onun ruhuna. Gittiği yerde de vurulmasın diye.”

Ne diyeceğimi bilemedim. İçimdeki bir nehir, denize döküldü.

Neden sonra, “Ülkemin en büyük şairlerinden biri, Hiroşima’da atom bombasının kavurucu ateşinde ölen bir kız çocuğu için şiir yazmıştı,” diyebilirdim. “Şöyle bitiyordu şiir:

*Çalıyorum kapınızı,
Teyze, amca, bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin,
Şeker de yiyebilsinler.”*

Birden gözyaşlarına boğuldu. Birbirimize sarılıp öylece kaldık.

Birkaç saat sonra 35. Saraybosna Şiir Günleri’nin Yazarlar Evi’nde yapılan etkinliğinde dostlar, şiş gözlerime bakarak takıldılar.

“Dün gece Saraybosna seni çok mu yordu? Uykudan yeni kalkmış gibi bir halin var!”

“Hayır,” dedim, “yaşamın bir şekerden daha hızlı eridiği bir ülkede insan nasıl uyuyabilir?”